

HABAJ, Michal: DRUHÁ MODERNA. SLOVENSKÁ MODERNISTICKÁ PRÓZA 1920 – 1930. Bratislava : Literárne informačné centrum, 2018. 496 s.

Jana Števlíková

Literárny vedec Michal Habaj vydal v roku 2005 literárnovednú monografiu *Druhá moderna*, ktorú aktuálne, v roku 2018, doplnil antológiou totožného názvu. Ako upresňuje jej podtitul, ide o výber zo slovenskej modernistickej prózy z desaťročia 1920 – 1930, pričom zahŕňa diela štrnástich autorov, ktorých tvorba bola vo vymedzenom období viac alebo menej výrazne ovplyvnená modernistickými tendenciami. V publikácii sú zastúpení nasledovní autori: Tido Jozef Gašpar, Janko Alexy, Ján Hrušovský, Ivan Horváth, Gejza Vámoš, Ivan Minárik, Milan Thomka Mitrovský, Kvetoslav Urbanovič, Jarko Elen, Ján Poničan, Vlado Wagner, Štefan Letz, Ervín Holéczy a Imro Frits.

Kým monografia bola koncipovaná ako detailná literárnovedná interpretačná sonda zaoberajúca sa jednotlivými autormi, ich poetikou a v neposlednom rade samotnými znakmi pojmu druhá moderna, predovšetkým so zameraním na typy ženských postáv a spôsob ich literárneho zobrazenia, antológia rozširuje autorský register modernistických prozaikov a tiež tematický záber modernistickej prózy. V zásade ukazuje, že nadviazanie na poetiku obdobia *fin de siècle* nebolo v slovenskej literatúre dvadsiatych rokov 20. storočia len akousi módnou vlnou, týkajúcou sa iba niekoľkých prozaikov. Práve naopak, jej vplyvy možno nájsť v tvorbe viacerých. Začlenenie tvorby aj periférnych autorov totiž demonštruje potrebu poprevratovej spoločnosti vymaniť sa spod

dlhoročného imperatívu podriaďovať umenie národným záujmom a istým spôsobom sa vyrovnáť s celoeurópskym literárnym vývinom.

Pre editora Michala Habaja sa projekt antológie stal priestorom, kde mohol prezentovať autentickú podobu modernistických textov spadajúcich pod literárnohistorický pojem druhá moderna a zároveň ich kontextualizovať v rámci literárnohistorického a interpretačného výkladu. Starostlivo pripravený výber próz v kombinácii s krátkymi interpretáciami a záverečnou štúdiou (ako aj s ďalšími zložkami aparátu knihy, ako sú vysvetlivky k textom a životopisy tvorcov) poslúži čitateľovi na to, aby si utvoril komplexnú predstavu o druhej moderne, ktorú M. Habaj prezentuje ako svojbytný literárnohistorický model. Prepojenie nového publikovania často nedostupných textov a erudovaného výkladu patrí k výrazným pozitívam knihy.

Vybrané texty editor poväčšine prevzal z ich prvého knižného vydania (tak v individuálnych autorských knihách, ako aj v skupinových publikačných projektoch, ako boli napr. *Sborník mladej slovenskej literatúry* z roku 1924 a *Slovenský literárny almanach* z roku 1931) alebo novinového či časopiseckého vydania (v novinách *Slovenský denník*, *Národné noviny*, *Národný denník*, *Slovenská politika* a v časopisoch *Mladé Slovensko*, *Svojeť*, *Slovenské pohľady*, *Vatra*, *Slovenský svet*). Už z tohto výpočtu je zrejmé, že editorova heuristická práca bola naozaj široká.

Navyše, potenciálnemu čitateľovi ponúka veľmi pohodlný spôsob zoznámenia sa s textami v novej edícii a na jednom mieste.

Zaradená próza dôkladne ilustruje charakteristické črty druhej moderny – okrem iného najmä orientáciu na ženské postavy (typy *femme fatale*, *femme fragile*, *femme enfant* a *femme inspiratrice* ako múza inšpirátorka) či celkovo mužsko-ženské vzťahy, tému erotiky a sexuality, konflikt medzi jednotlivcom a spoločnosťou, prípadne medzi snom a skutočnosťou, exotické cudzokrajné alebo bohémske bratislavské prostredie, subjektívizáciu rozprávania, estetizáciu, náladovosť, exkluzívny jazyk a pod.

Umelecké texty dopĺňa časť *Komentáre a vysvetlivky*, kde sú uvedené pramene, z ktorých bol daný text prevzatý, jazykové poznámky k menej známym, zastaraným, archaickým alebo cudzojazyčným výrazom a takisto stručné obsahovo-interpretáčnne charakteristiky próz, ktoré môžu poslúžiť na lepšiu orientáciu v textoch.

V edičnej poznámke zostavovateľ približuje proces tvorby antológie a jej redakčnú prípravu. Vysvetľuje editorské východiská a riešenia (zdôvodňuje prevzatie prvých knižných alebo časopiseckých vydání) aj podobu jazykových úprav – s dôrazom na uprednostnenie pôvodných výrazov. Voľbu vychádzať práve z pôvodných verzií textov či nechať prózy v čo najmenej upravenej podobe možno určite hodnotiť pozitívne – keďže ornamentálny alebo inak exkluzívny jazyk patrí k jednému z kľúčových znakov prózy druhej moderny. Samostatnú časť tvoria životopisné a literárnohistorické portréty autorov doplnené fotografiami. Antológiu uzatvára zoznam použitej literatúry.

Záverčná štúdia Michala Habaja, v pozícii doslovu, je medzitulkami rozdelená na šesť logicky a prehľadne rozčlenených častí: *Termín, Kultúrno-spoločenské a literárno-estetické kontexty, Identifikácie a charakteristiky, Obrazy ženy a téma erotiky, Autori (a ich texty), Texty (a ich čitateľa)*. Ako celok približuje dobový kontext a základné znaky týkajúce sa druhej moderny a tvorby jej predstaviteľov. M. Habaj tu vychádza zo svojej staršej a pre antológiu kľúčovej monografie *Druhá moderna*. Štúdia v antológii

napriek obmedzenému rozsahu obsahuje všetky relevantné informácie a poznatky o danom literárnom jave, pričom zistenia a formulácie z prvotnej monografie na niektorých miestach dokonca ďalej rozširuje, prípadne spresňuje, no najmä utrieduje. M. Habaj v prvom rade definuje pojem druhá moderna, presne a zároveň veľmi jasne približuje dobovú situáciu v spoločnosti, literatúre i umení. Následne prechádza ku konkrétnym charakteristikám, sústreďujúc sa najmä na postavu ženy a mužsko-ženské vzťahy, a k stručnému, zato však výstižnému opisu poetiky jednotlivých predstaviteľov.

Antológia, ale aj druhá moderna ako taká, doposiaľ viac-menej jednoznačne ohraničená dielami z dvadsiaty rokov 20. storočia, akosi prirodzene otvára otázku presahu daných tendencií kamsi „za“ či „pred“ toto desaťročie. V tomto zmysle by mohlo byť prínosné skúmať jej presahu do tridsiatych rokov alebo, práve naopak, jej priamu nadväznosť na tvorbu autorov Slovenskej moderny, ako východiskovej „prvej“ moderny, teda modernistickú tvorbu pred rokom 1918. Edícia podnecuje otázky, čo sa s modernou stalo, kam smerovala, do čoho napokon vyústila, resp. ako ju ovplyvnili práve domáci, nielen európski predstavitelia staršej generácie a podobne. Samozrejme, bolo by možné zamerať sa aj na prózy ďalších autorov, ktorí tvorili v tomto období, a zistiť, akým spôsobom sa s literárnym vývinom u nás a vo svete vyrovnali oni.

Knižný výber textov modernistickej prózy a východisková vedecká monografia Michala Habaja tvoria komplementárny a kompaktný celok, no hlavne významne menia vnímanie a interpretáciu skúmanej časti slovenskej medzivojnovnej literatúry, kľúčovo jednej jej tematickej línie vznikajúcej v dvadsiaty rokoch 20. storočia. M. Habaj skúmané obdobie utriedil logicky a argumentačne presvedčivo, nijako neskĺzol k umelému vytváraniu systémov či schém, na základe ktorých by delil autorov a jednotlivé znaky ich tvorby do vykonštruovaných zoskupení. Na vybraný korpus diel nazerá veľmi citlivo. Poznatky, ktoré predkladá, sú výsledkom jeho pozorného čítania a hĺbkovej interpretácie zohľadňujúcej rôzne perspek-

502 tívy. V tvorbe predstaviteľov dvadsiatych rokov 20. storočia presne a výstižne identifikuje spoločné charakteristické znaky, vyhýba sa generalizáciám či zjednodušeniam, naopak, zdôrazňuje rozmanitosť a jednotlivé rozdiely. Próza daného obdobia teda už nie je braná ako nesúrodá a chaotická zmes rôznych vplyvov, ale tiež nie ako jednoznačne definovaná či situovaná do priestoru s presne vymedzenými hranicami.

Antológia *Druhá moderna (Slovenská modernistická próza 1920 – 1930)* zostavená Michalom Habajom zahŕňa kľúčové poznatky týkajúce sa modernistických tendencií v sledovanom období. Obohacuje doterajšie poznanie o slovenskej literatúre prvej tretiny 20. storočia, umožňuje zoznámiť sa s mimoriadne

zaujímavým literárnohistorickým a poetologickým fenoménom a urobiť si o ňom ucelený prehľad. Je plná pozoruhodných a inšpirujúcich podnetov a postrehov, naznačujúcich potencialitu ďalšieho výskumu témy. M. Habajovi sa podarilo objektívne zachytiť dobovú situáciu slovenskej literatúry a získané poznatky zrozumiteľne a ucelene sprostredkovať potenciálnym záujemcom – jeho záverečná štúdia prináša výkladovo jasný a čitateľsky prístupný pohľad na problematiku druhej moderny. Antológia má tak schopnosť osloviť nielen odborníkov zaoberajúcich sa výskumom slovenskej literatúry, ale tiež širšiu čitateľskú verejnosť. Rovnako má neprehliadnutelný potenciál na aktívne využitie v školskej výukovej praxi.

Mgr. Jana Števlíková
Katedra slovenskej literatúry
a literárnej vedy
Filozofická fakulta Univerzity
Komenského
Gondova 2
811 09 Bratislava
Slovenská republika
e-mail: jana.stevlikova@gmail.com